

AVRUPA BİRLİĞİ İMALAT SANAYİNDE UZMANLAŞMA VE DIŞ TİCARET

Zeynep KAPLAN

Yıldız Teknik Üniversitesi YTÜ İİBF İktisat Bölümü Merkez Kampüs
34349 Beşiktaş/İstanbul
E-posta: zkapan@yildiz.edu.tr

Özet

Dünyada meydana getirilen en önemli ekonomik entegrasyon girişimi olarak kabul edilen Avrupa Birliği (AB) üyesi ülkelerin ekonomik entegrasyonu sağlaması, AB ülkelerinin sanayi yapısını etkileyen bir unsur olmuştur. Bu gelişim, AB ülkeleri arasında üretim, ticaret ve uzmanlaşma konularında farklı eğilimlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bu çalışmanın amacı, AB imalat sanayinde uzmanlaşmanın boyutunu, belirleyicilerini ve gelecekteki eğilimleri tanımlamaktır. Çalışmada, ilk olarak AB ülkeleri imalat sanayindeki uzmanlaşmanın temel yapısı ve eğilimleri, üretim ve ticaret verileri kullanılarak incelenecek ve AB imalat sanayinde hangi sektörlerin büyüme trendi içinde oldukları ve hangi sektörlerin öne çıktığı ele alınacaktır. İkinci olarak ise, AB ülkelerinin hangi imalat sanayi alt sektörlerinde üretim ve dış ticarete uzmanlaştıkları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: İmalat sanayi, Uzmanlaşma, Avrupa Birliği

Alan Tanımı: Dış Ticaret: Ülke ve Endüstri Düzeyindeki Çalışmalar (Ekonomi)

SPECIALIZATION AND FOREIGN TRADE IN THE EUROPEAN UNION MANUFACTURING INDUSTRY

Abstract

The EU integration process has been a factor that affects the structure of EU manufacturing. This development has led to different tendencies in production, trade and specialization patterns within the EU countries. The aim of this paper is to identify the dimensions, determinants and future tendencies of the EU manufacturing specialization. In this context, first, the main structures and tendencies of EU countries' manufacturing specialization will be analyzed by using production and trade data and then sectors which are in growth trend will be shown. Second, we will analyze in which manufacturing subsectors the EU countries specialize in production and foreign trade.

Key Words: Manufacturing industry, Specialization, European Union

JEL Classification: F15, L60, O52

1. GİRİŞ

Dünya ekonomisi özellikle geçtiğimiz yüzyılın sonlarından itibaren hızlı bir küreselleşme sürecine girmiştir. Bu süreç ile birlikte ülkeler arasında hem iktisadi hem de ticari anlamda işbirliği olanakları genişlemiştir. Ülkeler arasında ticaretin önündeki engeller ortadan kaldırılmaya başlanmış; serbest ticaret ile birlikte, ülkeler kaynakların daha etkin kullanımını sağlamak için işbölümü ve uzmanlaşmaya gitmişlerdir. Günümüzde hızla artan dünya ticaret hacmi ve buna bağlı olarak gittikçe şiddetlenen rekabet ile birlikte, ülkelerin pazar paylarını yükseltme çabaları da hızla

artmaktadır. Diğer taraftan, hızla gelişen küreselleşme süreciyle, ülkeler bir yandan bu sürecin beraberinde getirdiği yoğun rekabetten korunabilmek ve dünya piyasaları ile bütünleşme sürecini hızlandırabilmek amacıyla çeşitli zamanlarda ekonomik entegrasyon sürecine girmişlerdir.

Dünyada bugüne kadar gerçekleştirilen en başarılı ekonomik entegrasyon girişimi olarak kabul edilen AB'nin kuruluşundan itibaren temellerini dayandırdığı en önemli noktalardan biri de AB ülkeleri sanayilerinin gelişmelerini sağlamak olmuştur. Dolayısıyla, bu çalışmada ilk olarak AB imalat sanayinin genel yapısı ele alınacaktır. İkinci olarak, AB imalat sanayi alt sektörler ve üye ülkeler bazında ele alınarak sektörel uzmanlaşma endeksi yardımıyla ülkelerin üretimde uzmanlaşma eğilimleri incelenecek ve son olarak da AB dış ticaretindeki uzmanlaşma eğilimleri yine alt sektörler ve ülkeler bazında Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (Balassa Endeksi) hesaplanarak ele alınacaktır.

2. AVRUPA BİRLİĞİ İMALAT SANAYİ GENEL YAPISI

Günümüzde imalat sanayi, AB ekonomisinin hem ekonomik ve hem de teknolojik gelişimini sağlayabilmesi ve bu gelişmeyi sürdürebilmesi açısından önemli bir yere sahiptir. AB, gelişen bir imalat sanayine sahip olmakla birlikte, dünya sanayi üretiminin de yaklaşık %23'ü AB ülkeleri tarafından gerçekleştirilmektedir (AB Komisyonu, 2009a:85). Çalışmanın bu bölümünün temel amacı AB'de imalat sanayinin genel yapısını ve gelişimini incelemektir. Sektörlerin işyeri ve istihdam sayısı, GSYİH içindeki payları ve yaratılan katma değerleri, emek verimlilikleri ve yatırım oranları ülkelerin hem genel sanayi yapısı hem de sektörel uzmanlaşma eğilimleri hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Tablo 1'de 2006 yılı için AB imalat sanayi alt sektörleri genel yapısı gösterilmektedir. 2006 yılında imalat sanayi alt sektörleri itibarıyla en fazla işyeri ve en fazla işgücü madenler ve madeni ürünler imalatı ve gıda ürünleri, içecekler ve tütün imalatında gerçekleşmiştir. 2006 yılında yaratılan 6816 milyar Euro cironun 1712 milyar Euro'sunu katma değer oluşturmuştur. Yaratılan katma değer açısından en öne çıkan alt sektör kimyasallar ve kimyasal ürünler sektörü olmuştur. Diğer taraftan, emek verimliliği en yüksek olan alt sektörler ise kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt imalatı iken emek verimliliği en düşük alt sektör ise tekstil ve tekstil ürünleri imalatı ve deri ve deri ürünleri imalatı olmuştur. Ayrıca, imalat sanayinde 238 milyar Euro değerinde yatırım yapılmış ve bu da imalat sanayi katma değerinin yaklaşık %14'üne denk gelmektedir. Gıda, içecekler ve tütün ürünleri imalatı, ağaç ve ağaç ürünleri ve metalik olmayan mineral ürünler ise en fazla yatırım yapılan alt sektörler olarak öne çıkmıştır.

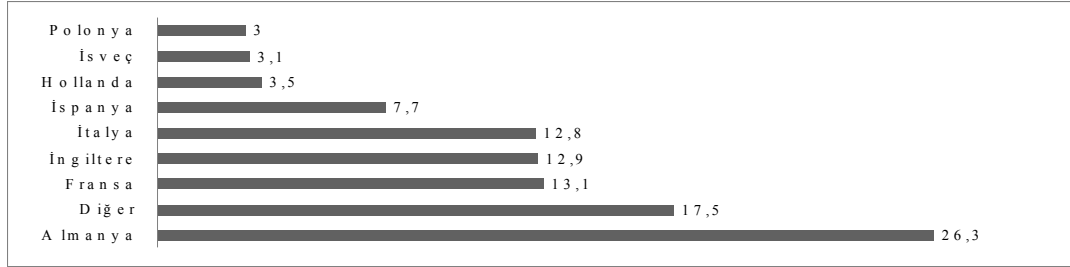
Üye ülkeler açısından bakıldığında ise, 2005 yılı itibarı ile AB ülkeleri arasında AB imalat sanayine katkı yapan en önemli ülke %26,3'lük pay ile Almanya'dır (Grafik 1). Almanya'nın yaratılan katma değer yaptığı katkı Fransa (% 13,1), İngiltere (%12,9) ve İtalya'nın (12,8) yarattığı katma değer yaklaşık iki katı büyüklükte olmuş ve dört büyük AB ülkesi Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere AB imalat sanayinde yaratılan katma değerinin %65,1'ini oluşturmuşlardır.

Tablo 1. Avrupa Birliği İmalat Sanayi Genel Yapısı, AB-27, 2006

	İşyeri sayısı (1000)	İstihdam (1000)	Ciro (milyon euro)	Katma değer (milyon euro)	Emek verimliliği (1000 euro)	Yatırım oranı (%)
İmalat sanayi	2310	34413	6816112	1711786	49,7	13,9
Gıda, içecekler ve tütün	309	4700	942435	196666	42,0	18,0
Tekstil ve tekstil ürünleri	223	2449	188110	52820	21,6	11,9
Deri ve deri ürünleri	44	549	47235	11929	21,7	8,9
Ağaç ve ağaç ürünleri	197	1269	133766	37155	29,3	17,6
Kağıt hamuru, kağıt ve yayıncılık faaliyetleri	239	2540	424766	137930	54,3	12,9
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt	1	170	440002	38515	227,2	17,8
Kimyasallar ve kimyasal ürünler	34	1888	658650	178460	94,5	13,7
Kauçuk ve plastik ürünleri	65	1750	274621	78375	44,8	15,1
Diğer metalik olmayan mineral ürünleri	107	1587	242196	79824	50,3	19,1
Madenler ve madeni ürünler	418	5081	863744	244404	48,1	13,7
B.y.s.* makine ve teçhizat	174	3650	621319	192559	52,8	9,1
Elektrikli ve optik teçhizat	203	3668	710431	202905	55,3	10,1
Ulaşım araçları	46	3152	945417	194970	61,9	16,2
B.y.s. imalatlar	251	2000	218164	61498	31,0	13,0

Kaynak: Sura, 2009:2.

Grafik 1. AB imalat sanayinde yaratılan katma değer açısından en fazla katkı yapan AB ülkeleri, %, 2005

Kaynak: Johansson, 2008:2.

AB imalat sanayinin üretim ve istihdam yapısındaki gelişmeye bakıldığında, 2000 ve 2008 yılları arasında üretimin % 1,3 arttığı görülmektedir (Tablo 2). İmalat sanayi alt sektörleri açısından bakıldığında ise makine ve teçhizat imalatının en hızlı büyüme artışını yakalayan sektör olduğu; diğer taraftan elektrikli ve optik teçhizat, kimyasallar ve kimyasal ürünlerin ve ulaşım araçları üretiminin ise ortalama %2 oranında bir büyüme gösterdiği görülmektedir. Diğer taraftan aynı dönem içinde, AB'de imalat sanayi istihdamının da düştüğü görülmektedir. Dönem içinde, sadece üç alt sektörün - kauçuk ve plastik ürünleri, madenler ve madeni ürünler ve ulaşım araçlarının imalatında - istihdamın düşük düzeyde olsa da arttığı görülmüştür. Aynı üretimde olduğu gibi,

istihdam oranlarında da en yüksek düşüşler tekstil ve tekstil ürünleri imalatı ile deri ve deri ürünleri imalatında meydana gelmiştir. Ülkeler bazında bakıldığında, söz konusu sektörlerde en yüksek düşüşler de Malta, Macaristan, Çek Cumhuriyeti ve Kıbrıs'ta olmuştur (Sura, 2009:4).

Tablo 2. AB İmalat Sanayinde Üretim ve İstihdam, AB-27, 2000-2008, yıllık ortalama % değişim

	Üretim	İstihdam
İmalat sanayi	1,3	-0,9
Gıda ürünleri imalatı, içecekler ve tütün	1,1	-0,3
Tekstil ve tekstil ürünleri	-4,2	-5,5
Deri ve deri ürünleri	-6,3	-4,2
Ağaç ve ağaç ürünleri	0,0	-1,1
Kağıt hamuru, kağıt ve yayıncılık faaliyetleri	0,3	-1,6
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt	1,0	-2,1
Kimyasalların ve kimyasal ürünleri	2,4	-1,1
Kauçuk ve plastik ürünleri	1,0	0,4
Diğer metalik olmayan mineral ürünleri	0,1	-1,4
Madenler ve madeni ürünler	1,3	0,1
Başka yerde sınıflandırılmamış makine ve teçhizat	3,0	-0,2
Elektrikli ve optik teçhizat	2,5	-0,9
Ulaşım araçları	2,0	0,1
Başka yerde sınıflandırılmamış imalatlar	-0,6	-0,8

Kaynak: Sura, 2009:4.

3. AB ÜLKELERİ İMALAT SANAYİNDE UZMANLAŞMA

3.1 AB İmalat Sanayi Uzmanlaşma Yapısı ve Üretimde Uzmanlaşma

AB imalat sanayinde ülkelerin bir ya da birkaç sanayi dalı üzerinde uzmanlaşması, aynı ülkede faaliyet gösteren firmaların ve genel olarak ülkenin tümünün verimliliklerini ve rekabet gücünü yakından etkilemektedir. AB içinde iktisadi faaliyetlerin ülkeler arasındaki dağılımı, ülkelerin rekabet edebilirlikleri üzerinde de önemli bir yere sahiptir. Diğer taraftan, ülkelerin ticaret blokları ile bütünleşmesi ve bölgesel ekonomik entegrasyon girişimleri oluşturmaları, ülkelerin sanayi coğrafyasını ve uzmanlaşmalarını da etkileyen ve değiştiren önemli unsur olmaktadır. Örneğin, AB'de özellikle 2004 yılında 10 yeni ülkenin katılımı ile gerçekleştirilen genişleme süreci AB'nin imalat sanayi yapısında önemli değişiklikler yaşanmasına neden olmuştur.

AB gibi gelişmişlik düzeyi birbirine yakın olan gelişmiş ülkeler sanayi malları imalatında ürün farklılaştırmasına gitmekte, bu durumda ürün yelpazesi genişlemektedir. Bunun sonucunda daha fazla uzmanlaşmaya gidilmektedir. AB ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde uzmanlaşma daha çok imalat sanayinde yoğunlaşmıştır. Çalışmanın bu bölümünde AB'de 27 üye ülke ve 22 imalat sanayi alt sektöründe ülkelerin hangi ürünlerin üretiminde uzmanlaştıkları incelenecektir. Aiginger (2000:28) bir ülkenin uzmanlaşmasını "belirli bir ülkedeki alt sektörlerin toplam imalat sanayi içindeki payı" olarak tanımlamaktadır. Sektörel uzmanlaşmanın göstergesi bir ülkedeki veri bir sektörün o ülkedeki toplam üretim içindeki payını aynı sektör toplamının tüm AB üretimi içindeki payı ile karşılaştırmaktır. Bu kapsamda, imalat sanayi ve imalat sanayi alt sektörlerinde yaratılan katma değerler (VA) kullanılarak, AB ülkeleri sektörel uzmanlaşma endeksi, 'i' ülkesi ve 'j' sektörü için;

$$S_{i,j} = \frac{\frac{VA_{i,j}}{\sum_j VA_{i,j}}}{\frac{VA_{AB,j}}{\sum_j VA_{AB,j}}}$$

şeklinde hesaplanmaktadır. Bu denklemde $VA_{i,j}$ değeri i ülkesi j alt imalata sanayi sektöründe yaratılan katma değeri; $\sum_j VA_{i,j}$ değeri i ülkesi j toplam imalata sanayinde yaratılan katma değeri; $VA_{AB,j}$ değeri AB'de j alt imalat sanayi sektöründe yaratılan katma değeri ve $\sum_j VA_{AB,j}$ değeri AB'de j toplam imalat sanayinde yaratılan katma değeri göstermektedir. Göstergenin 1 değerini alması sektörün o ülkedeki toplam üretim içindeki payının AB ülkeleri ile aynı olduğuna işaret etmektedir. 1'in yukarıdaki (altındaki) değerler o ülkede AB ortalamasına göre uzmanlaşma (eksik uzmanlaşma) olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. AB ülkeleri için sektörel uzmanlaşma endeksleri, 2007

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)
Belçika	1,10	0,88	1,79	0,53	0,24	0,92	1,00	0,80	2,72	1,95	0,99
Bulgaristan	1,34	4,36	2,12	6,32	:	0,91	0,62	0,62	:	0,63	0,70
Çek Cum.	:	:	1,17	0,58	:	1,39	0,80	0,50	:	0,45	1,58
Danimarka	:	:	0,67	0,32	:	1,27	0,68	1,14	:	1,15	1,17
Almanya	0,64	0,59	0,54	0,40	0,25	0,61	0,89	0,71	0,56	0,95	0,98
Estonya	1,46	:	2,31	2,54	:	6,09	0,95	1,05	:	0,39	0,81
İrlanda	:	:	0,38	0,09	0,07	0,53	0,22	1,88	:	3,32	0,31
Yunanistan	1,85	2,88	1,67	3,13	1,09	0,72	0,76	2,01	3,94	0,60	0,69
İspanya	1,36	0,60	1,01	1,22	1,20	1,07	1,13	1,02	2,28	0,79	0,96
Fransa	:	:	0,82	1,06	0,86	0,77	0,85	0,87	0,48	1,21	1,16
İtalya	:	:	2,28	2,54	3,99	1,05	0,81	0,70	0,66	0,65	0,99
Kıbrıs	2,73	:	0,64	1,29	0,56	3,17	0,81	1,25	:	0,56	0,70
Letonya	1,84	:	1,75	2,63	:	8,46	0,55	1,20	:	0,35	0,73
Litvanya	1,10	:	2,33	3,99	0,34	3,33	0,45	0,77	:	0,85	1,03
Lüksemburg	:	:	:	:	:	0,53	:	:	:	0,12	2,93
Macaristan	:	:	0,46	1,07	0,85	0,62	0,66	0,63	3,65	0,94	0,98
Malta	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Hollanda	:	:	0,76	0,19	0,22	0,71	1,09	1,42	2,14	1,33	0,74
Avusturya	:	:	0,87	0,45	:	2,19	1,47	0,72	:	0,66	0,88
Polonya	1,43	1,60	:	1,34	0,82	1,62	1,03	0,77	1,02	0,73	1,34
Portekiz	1,22	2,20	3,28	4,40	:	2,00	1,83	0,90	:	0,57	0,95
Romanya	1,37	0,80	1,46	5,22	4,03	1,56	0,37	0,54	0,38	0,45	0,87
Slovenya	0,66	:	1,78	1,20	:	1,49	0,97	0,73	:	1,30	1,34
Slovakya	:	:	0,81	1,30	:	0,81	1,37	0,47	:	0,32	1,13
Finlandiya	:	:	0,46	0,33	0,30	2,17	2,98	0,89	1,50	0,55	0,68
İsveç	:	:	0,35	0,11	0,13	2,18	2,74	0,80	0,58	1,05	0,60
İngiltere	1,26	1,63	0,86	0,55	0,24	0,89	0,80	1,78	1,29	1,08	1,07

Tablo 3 devamı. AB ülkeleri için sektörel uzmanlaşma endeksleri, 2007

	(12)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)	(19)	(20)	(21)	(22)
Belçika											
Bulgaristan	1,06	1,64	0,80	0,60	0,24	0,55	1,01	0,35	0,69	0,42	0,62
Çek Cum.	2,16	2,08	0,58	0,87	0,93	0,72	0,33	0,38	0,05	0,68	1,06
Danimarka	1,49	:	:	0,98	:	1,51	0,83	:	1,69	0,51	1,02
Almanya	1,07	0,33	1,00	1,30	0,43	1,36	0,54	1,62	0,14	0,39	1,73
Estonya	0,64	1,04	0,94	1,38	1,56	1,40	0,93	1,33	1,76	0,73	0,70
İrlanda	2,04	0,14	1,14	0,39	0,36	1,19	1,13	0,46	0,25	0,80	1,97
Yunanistan	0,65	0,08	0,22	0,24	7,98	0,43	1,94	2,70	0,07	0,24	:
İspanya	1,66	1,08	1,10	0,35	0,10	0,44	0,40	0,20	0,07	1,42	:
Fransa	1,90	1,12	1,19	0,62	0,21	0,85	0,33	0,39	0,82	0,76	1,15
İtalya	0,90	0,78	0,98	0,78	0,33	0,89	1,01	1,25	0,91	1,72	0,79
Kıbrıs	1,19	1,06	1,44	1,22	0,60	0,89	0,60	0,91	0,52	0,74	1,42
Letonya	3,53	0,61	1,04	0,22	:	0,26	0,09	0,16	0,07	0,11	1,53
Litvanya	1,53	0,96	0,72	0,34	1,11	0,61	0,23	0,44	0,13	1,09	1,52
Lüksemburg	1,62	0,06	0,70	0,34	0,80	0,35	0,29	0,60	0,10	1,15	2,71
Macaristan	2,08	7,00	0,81	0,48	:	:	:	1,34	:	:	0,10
Malta	1,04	0,73	0,65	0,63	2,04	2,23	2,10	0,51	1,67	0,32	0,47
Hollanda	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Avusturya	0,76	0,77	1,00	0,97	:	0,53	0,38	:	0,52	1,00	0,76
Polonya	1,21	1,62	0,95	1,27	0,29	1,37	0,99	0,78	0,77	0,58	1,65
Portekiz	1,71	1,16	0,97	0,68	0,43	0,89	0,37	0,51	0,85	0,75	1,46
Romanya	1,88	:	:	0,53	:	0,69	:	:	:	0,42	1,24
Slovenya	1,73	1,60	0,73	0,47	0,58	1,09	0,50	0,42	1,03	1,37	1,36
Slovakya	0,98	1,12	1,40	0,98	0,62	1,35	0,54	0,77	0,63	0,30	1,20
Finlandiya	1,42	2,92	0,70	0,71	0,38	1,58	1,98	0,55	1,78	0,23	0,71
İsveç	0,79	1,45	0,81	1,06	0,11	0,83	7,34	0,78	0,13	0,41	0,54
İngiltere	0,48	1,27	0,91	1,20	0,46	0,64	2,37	1,14	1,26	0,80	0,78
	0,81	0,61	0,84	0,72	1,46	0,67	0,81	1,13	0,67	2,06	1,27

Kaynak: Eurostat Yapısal İş İstatistikleri kullanılarak hesaplanmıştır. Tabloda, imalat sanayi alt sektörleri aşağıdaki şekilde numaralandırılarak gösterilmiştir: Gıda ve içecekler (1), Tütün ürünleri (2), Tekstil (3), Giyim eşyası; kürkün işlenmesi ve boyanması (4), Derinin tabaklanması, işlenmesi; bavul (5), Ağaç ve mantar ürünleri (mobilya hariç) (6), Kağıt hamuru, kağıt ve kağıt ürünleri (7), Basım ve yayım; plak, kaset v.b. kayıtlı medyanın çoğaltılması (8), Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri ve nükleer yakıt (9), Kimyasal madde ve ürünleri (10), Kauçuk ve plastik ürünler (11), Diğer metalik olmayan mineral ürünler (12), Ana metal sanayi (13), Makine ve teçhizatı hariç; metal eşya sanayi (14), B.y.s. makine ve teçhizat (15), Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri (16), B.y.s. elektrikli makine ve cihazların imalatı (17), Radyo, televizyon, haberleşme teçhizatı ve cihazları (18), Tıbbi aletler; hassas ve optik aletler ile saat imalatı (19), Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı-römork imalatı (20), Diğer ulaşım araçları (21), Mobilya imalatı; başka yerde sınıflandırılmamış imalatlar (22).

Tablo 3'de AB-27 için Eurostat Yapısal İş İstatistikleri kullanılarak hesaplanan NACE Rev 1.1'de 22 imalat sanayi alt sektöründe her bir üye ülkenin 2007 yılı verileri kullanılarak hesaplanan sektörel uzmanlaşma endeksleri gösterilmektedir.

AB'ye 2004 yılı genişlemesi sonrasında katılan 12 yeni üye ülke açısından sektörel uzmanlaşma endeksleri değerlendirildiğinde; Bulgaristan ve Portekiz'in tekstil ve giyim eşyası, Çek Cumhuriyeti'nin motorlu kara taşıtları, Litvanya, Letonya ve Estonya'nın ağaç ürünleri, Macaristan'ın petrol ürünleri, Slovakya'nın ana metal sektörlerinde uzmanlaştığı sonucuna ulaşılmaktadır.

İki büyük AB ülkesi olan Almanya ve İngiltere'nin motorlu kara taşıtları ve ulaşım araçları imalatında uzmanlaştığı; Finlandiya'nın ise radyo, televizyon ve haberleşme cihazlarında yüksek düzeyde uzmanlaştığı görülmüştür. Lüksemburg ana metal sanayinde yüksek uzmanlaşma oranına sahip olan ülke olarak öne çıkmaktadır. Elde edilen bulgular sonucunda, tekstil ve giyim eşyası

imalatında Bulgaristan, Portekiz ve İtalya'nın öne çıktığı görülmektedir. İtalya'nın, diğer alt sektörler ile karşılaştırıldığında da en yüksek uzmanlaşma oranları yine bu sektörlerde uzmanlaştığı görülmüştür. Ancak yine de, diğer ülkeler (Portekiz ve Bulgaristan) ile karşılaştırıldığında sektörel uzmanlaşma oranlarının daha düşük olduğu görülmektedir. Diğer taraftan ağaç ve kağıt ürünleri imalatında Letonya, Estonya ve Litvanya yüksek uzmanlaşma oranlarına sahiptir.

3.2 AB İmalat Sanayi ve Dış Ticarete Uzmanlaşma

Ülkelerin nisbi ihracat ve ithalat uzmanlaşma oranları iç ve dış talep ile bağlantılı olarak yurtiçi üretim miktarlarını vermesi açısından önemlidir. Bu kapsamda, üretimde uzmanlaşmanın yanında AB-27'nin dünya ticareti ile sektörel uzmanlaşma düzeylerinin ele alınması gerekmektedir. Bunun için, bir ülkenin bir malın üretimi ve ihracatında uzmanlaşmasını ölçen ve Bela Balassa tarafından 1965 yılında geliştirilmiş Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (RCA- Revealed Comparative Advantage) kullanılmaktadır. RCA değerleri;

$$RCA_{AB,j} = \frac{\frac{X_{AB,j}}{\sum_j X_{AB,j}}}{\frac{X_{w,j}}{\sum_j X_{w,j}}}$$

şeklinde hesaplanmaktadır. Bu denklemde $X_{AB,j}$ değeri AB-27 için, j alt imalat sanayi sektöründe yapılan ihracatı; $\sum_j X_{AB,j}$ değeri AB-27 için, j toplam imalat sanayinde yapılan ihracatı; $X_{w,j}$ değeri dünyanın (w), j alt imalat sanayi sektöründe yaptığı ihracatı ve $\sum_j X_{w,j}$ değeri dünyada j

toplam imalat sanayinde yapılan ihracatı göstermektedir. Eğer AB'nin üretim yapısı diğer ülkelerin ortalama üretim yapısı ile uyumlu ise RCA endeks değeri 1'e eşittir. Eğer endeks 1'den büyük ise bu sektörde uzmanlaşma olduğunu gösterir, tersi durumda ise uzmanlaşmanın olmadığını gösterir. Yüksek RCA değerleri AB'nin uluslararası rekabette söz sahibi olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 5'de Comtrade SITC Rev. 3 iki basamaklı imalat sanayi ihracat verileri kullanılarak RCA değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda, AB'nin imalat sanayi alt sektörlerinin büyük bir bölümünde Dünya'ya göre karşılaştırmalı üstünlüğünün yüksek olduğu görülmüştür. Verilerin zaman içindeki eğilimine bakıldığında ise tütün ürünleri ile diğer makine ve teçhizat sektörlerinde karşılaştırmalı üstünlüklerin arttığı görülmüştür. Buna karşılık, AB'nin karşılaştırmalı üstünlüğünde dramatik bir düşüş yalnızca diğer ulaşım araçları sektöründe gerçekleşmiştir. Sonuç olarak, AB'nin söz konusu imalat sanayi alt sektörlerinin çoğunda karşılaştırmalı üstünlüğünde az da olsa artışlar meydana geldiği bulgulanmıştır.

Tablo 4. AB İmalat Sanayinin Dünya İmalat Sanayi Katma Değeri İçindeki Payı ve Sektörel Uzmanlaşma İndeksi, 1995 ve 2006

Sektör	Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler-RCA	
	1995	2006
Gıda ve içecekler	1,742	1,801
Tütün ürünleri	0,823	1,331
Tekstil ürünleri	0,924	0,893
Giyim eşyası imalatı	0,838	0,780
Deri, deri ürünleri ve ayakkabı	1,022	0,932
Ağaç ürünleri imalatı (mobilya hariç)	1,020	1,228
Kağıt ve kağıt ürünleri	1,458	1,619
Kok kömürü, rafine edilmiş petrol ürünleri, nükleer yakıt	0,549	0,667
Kimya ve kimya ürünleri	1,106	1,201
Lastik ve plastik ürünler	1,292	1,392
Metalik olmayan mineral ürünleri	1,009	1,114
Temel metaller	0,869	0,866
İşlenmiş metal ürünler	1,325	1,347
B.y.s. makine ve teçhizat	0,743	1,062
Büro makineleri ve bilgisayar	0,794	0,667
Elektrikli makine ve cihazları	0,793	0,764
Radio, TV, haberleşme teçhizatı	0,685	0,896
Tıbbi aletler, hassas ve optik aletler, saat	1,515	1,692
Motorlu kara taşıtı, römork ve yarı-römork	1,127	1,381
Diğer ulaşım araçları	1,112	0,713
Mobilya imalatı; b.y.s. diğer imalat	1,511	1,328

Kaynak: UNComtrade İstatistikleri ile hesaplanmıştır.

Diğer taraftan, AB geneline bakıldığında, büyük ülkelerin imalat sanayinin pek çok alt sektöründe üretim, ihracat ve ithalat yaptığı veri alındığında, uzmanlaşma oranlarının görece küçük ülkelerde ya da endüstriyel faaliyetlerin daha az sayıda imalat sanayi alt sektöründe yoğunlaştığı ülkelerde daha yüksek olduğu görülmektedir. Ancak AB içinde iki istisnai durum ortaya çıkmaktadır. İlk olarak İtalya ve Almanya'nın en uzmanlaşmış üretici ve ihracatçı olduğu makine ve teçhizat ihracatı ile İspanya ve Almanya'nın en uzmanlaşmış ihracatçı ülkeler konumunda olduğu ulaşım araçları ihracatıdır. Diğer taraftan AB genelinde, belirli ülkelerin belirli mal grupları üretimi ve ihracatında uzmanlaştıkları görülmektedir. Örneğin; Romanya, Bulgaristan ve Portekiz'in tekstil, giyim, deri ve ayakkabı ihracatında, Finlandiya, Latvia ve Estonya'nın ise ağaç ve kağıt ürünleri ihracatında uzmanlaştıkları görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Dış ticaret açısından imalat sanayinde en çok uzmanlaşan ilk üç AB ülkesi, 2007

	İhracat			İthalat		
	(1)	(2)	(3)	(1)	(2)	(3)
Gıda, içecek ve tütün	Danimarka	Yunanistan	Litvanya	Danimarka	Malta	Kıbrıs
Tekstil, giyim, deri, ayakkabı	Romanya	Bulgaristan	Portekiz	Romanya	Bulgaristan	İtalya
Ağaç ve kağıt ürünleri	Finlandiya	Letonya	Estonya	Danimarka	Letonya	Estonya
Rafine edilmiş petrol ürünleri ve kimyasallar	İrlanda	Belçika	Yunanistan	Belçika	Kıbrıs	Estonya
Kauçuk ve plastik	Lüksemburg	Polonya	Çek Cum.	Çek Cum.	Romanya	Polonya
Diğer metalik olmayan mineral ürünler	Portekiz	İspanya	Çek Cum.	Letonya	Kıbrıs	Malta
Madenler ve madeni ürünler	Bulgaristan	Lüksemburg	Yunanistan	Slovenya	Lüksemburg	İtalya
Makine ve teçhizat	İtalya	Almanya	Avusturya	Romanya	Avusturya	Danimarka
Elektrikli ve optik teçhizat	Malta	Macaristan	Lüksemburg	Macaristan	Malta	Lüksemburg
Ulaşım araçları	İspanya	Slovakya	Almanya	İspanya	Slovenya	Slovakya
Mobilya imalatı; b.y.s.	Polonya	Litvanya	Slovenya	İngiltere	Kıbrıs	Danimarka

Kaynak: AB Komisyonu, 2009b:63.

4. SONUÇ

İmalat sanayinde uzmanlaşma eğilimleri, AB ekonomisinin büyümesi, teknolojik gelişimini sağlaması ve uluslararası rekabet gücünü belirlemesinde önemli bir yere sahiptir. Ülkelerin uzmanlaşma eğilimlerini belirleyen çeşitli faktörler bulunmaktadır. Söz konusu faktörler arasında doğal kaynak donatımları, maliyet düzeyleri, nitelikli işgücü, altyapı olanakları bulunmaktadır. Örneğin, Almanya'nın, en çok uzmanlaştığı alan makine ve gereçleri ve motorlu araçlar üretimi iken; Fransa, diğer ulaşım araçlarında; İngiltere ise bilgisayar ve diğer faaliyetlerde uzmanlaşmıştır. Baltık ülkeleri, İskandinav ülkeleri ve Alpler bölgesi ülkeleri ise ağaç ve kağıt ürünlerinde uzmanlaşmış. Bazı Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin –özellikle Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti ve Polonya- ise madencilik alanlarında uzmanlaştığı görülmektedir. Diğer taraftan,

İtalya ve Portekiz gibi Güney Avrupa ülkelerinde ise, her ne kadar üretim Doğu Avrupa'ya kaysa da, halen tekstil, deri ve ayakkabı sektörleri önemli bir yere sahiptir.

AB'de, özellikle Çin ve Hindistan gibi ülkelerin dünya piyasalarında yarattığı şiddetli rekabet nedenleriyle tekstil, deri ve deri ürünleri gibi geleneksel sanayi dallarında üretimin azaldığı ve istihdamda düşüşlerin yaşandığı görülmektedir. AB ekonomisinde geleneksel sanayi dalları, sanayi sektöründeki önemli bir yere sahip olduğu için AB'de, imalat sanayinin gelişimine katkıda bulunacak üretim süreçlerinin katma değeri daha yüksek alanlarında uzmanlaşmalı, fakat aynı zaman yeni küresel rekabet ortamında AB'nin rekabet gücünü arttırabilmek için ileri teknoloji ürünleri imalatında daha yüksek oranlarda uzmanlaşmaya gitmelidir.

KAYNAKLAR

AB Komisyonu (2009a) EU Industrial Structure 2009: Performance and Competitiveness, European Communities: Luxembourg.

AB Komisyonu (2009b) European Business: Facts and Figures, Eurostat Statistical Boks, 2009 edition, European Communities: Luxembourg.

Aiginger, Karl. (2000) “*Specialization of European Manufacturing*”, Austrian Economic Quarterly, 2/2000, 82-92.

Balassa, Bela. (1965) “Trade Liberalization and ‘Revealed’ Comparative Advantage”, *The Manchester School of Economic and Social Studies*, 33: 99-123.

Eurostat, Yapısal İş İstatistikleri, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/> [İndirme Tarihi: 14.05.2010]

Johansson, Ulf. (2008) The Main Features of the EU Manufacturing Industry, Eurostat Statistics in Focus, 37/2008.

Storm, Hendrikus. (2004) Specialization in Manufacturing in the EU, Statistics in Focus, 41/2004.

Sura, Walter (2009) Specializations within EU Manufacturing, Eurostat Statistics in Focus, 62/2009.

United Nations, UN Comtrade, United Nations Commodity Trade Statistics Database, <http://comtrade.un.org/db/> [İndirme Tarihi: 14.05.2010]